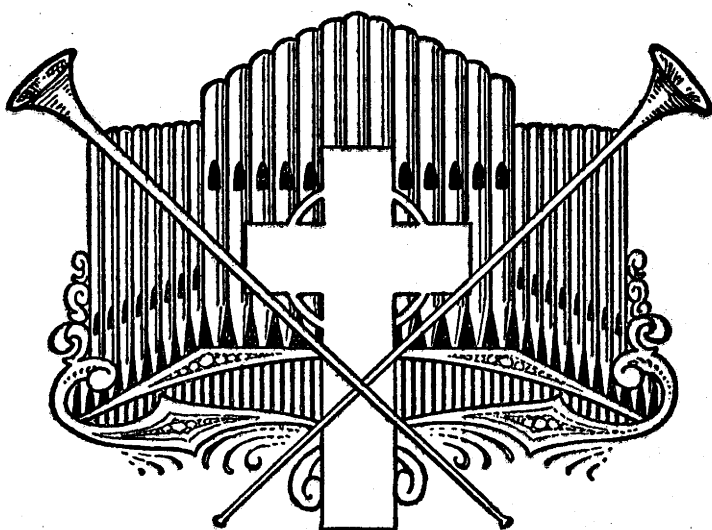

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- o. KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN BENGT CNATTINGIUS, LINKÖPING, PROFESSOR
OTTO OLSSON, STOCKHOLM, KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. KNUT PETERS, SÖNDRUM
OCH MUSIKDIREKTÖREN SVANTE SJÖBERG, KARLSKRONA

UTGIVEN AV DOMKYRKOVICEPASTOR ARTHUR ADELL, LUND

15 Jan.

SJUNDE ÅRGÅNGEN

1932

STOCKHOLM, SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

UPPSATSER.

	Sid.
A. Adell: Kortare litanian	12
Julbön för barn	167
F. M. Allard: En gudstjänstbild från barockens Tyskland	1
—»— Norsk korallhistoria	124
H. Andersson: Fader Löhe	49
—»— Till prästråktens historia	93
B. Anrep-Nordin: Kaminski som orgelkomponist	145
—»— C. F. Hennerberg (In memoriam)	156
Böner: på kyndelsmässodagen	1
på kyndelsmässodagen	1
för påsk	33
på apostladagar	97
i adventstiden	161
B. Cnattingius: Tessin d. y. som kyrkoarkitekt	7
Uställningen i Essen 1932	182
E. Eidems herdabrev	81
S. Estborn: Thomas Kingos Aandelige Siunge-Koor	85
K. E. Forsell: Kyrkomusik i Finland	10
J. Hedar: Cæciliaföreningens årsmöte i Regensburg	115
—»— G. Ph. Telemann	180
Kyrkomötet: Liturgiska och kyrkomusikaliska motioner	127
Kantorsfrågan	130
Lägre organistexamen	141
E. Liedgren: Breviariehymnerna	165
L. Lindhagen: De aduentu Domini	161
E. Lundblad: Gammal uppbyggelsehistoria	163
C. A. Moberg: Flerstämmig musik till evangelietexter	72
H. Mårtensson: Abbé Vogler som orgelbyggare	51
J. Nyvall: J. Morén (in memoriam)	61
Psalmvalet för folkskolan	55, 93
K. Peters: Från Luther till Bach	83
—»— Luther — konstnärer	113
—»— Liturgiska handböcker	148
N. O. Raasted: O. Olssons orgelkompositioner	33
A. Runbäck: Våra koralers harmonisering	65
J. Silbermann: Bachkantater på svenska	157
Våra gamla orglar (principuttalande)	17
B. Wester: Vårt gammalsvenska orgelbestånd	19
W. Ahlén: Orgelfrågor 1931	40
Nytt liturgiskt-musikaliskt material ..	154

RECENSERADE ARBETEN.

LITTERATUR.	Sid.		Sid.
F. M. Allard: Från Luther till Bach ..	83	E. Eidem: Herdabrev	87
T. Allgulin: H. v. Stenwinckel	187	H. Engberding: Das Hochgebet der Basileiosliturgie	75
G. Ankar, H. Nilsson, J. Nilsson: Andakt	179	L. Eisenhofer: Handbuch d. Kat. Liturgik	148
L. Becker: Chorallehre,	184	Evangelii- o. Bönabok för Finland ..	183
Cl. Blume: Unsere lit. Lieder	165	A. Geijer: Medeltida textilier	170
Th. Briemle: Unsere Heiligen	14	H. Halbig: Gregorianische Formenlehre	14
A. E. Burn: Te Deum	22	—»— Jahrbuch	107
Common Prayer Book (på svenska) ..	185	D. Helander: Bönabok	179
Fr. Dietrich: Geschichte d. deutschen Orgelchors	137		

	Sid.		Sid.
A. O. T. Hellerström: Liturgik	148	G. Rosendal: Rätta lärare.....	173
C. Horn: Das Christusbild	91	O. M. Sandvik: Norsk korallhistorie ..	124
G. Jeansson o. J. Rabe: Musiken genom tiderna	23	P. Schindler: Liturgi	148
D. Johner: Kleine Choralschule	136	G. Schwind: D. Lenz	188
O. Jonsson: Järnkors på Ekshärads kyrkogård	110	O. Sengpiel: Bedeutung der Prozession	171
Th. Kingo: Aandelige Siunge Koor....	85	J. Skougaard-Petersen: Bibeln gjenem 1000 aar	26
Luthers lilla Katekes (Ljunghoff)	141	V. Sylwan o. A. Geijer: Siden och brokader	46
A. Malmberg: Assar Lindeblad	88	L. Söhner: Begleitung des greg. Choralen in Deutschland	76
H. J. Moser: Die mehrstimmige Vertoning des Evangeliums	72	O. Thulin: Lutherstadt Wittenberg ...	14
H. Preuss: Martin Luther als Künstler	113	Weigl: Handbuch der Orgellitteratur	108
J. Reil: Christus am Kreuz	189	A. Wiesenhütter: Wort Gottes	78

MUSIKALIER.

	Sid.		Sid.
Th. Aagaard: 25 Preludier	138	A. Mendelssohn: Silesiusmotetten	88
Abendgebet der Kirche (Complet.)....	24	J. Morén: Oss himmelens Gud	171
Altklassiske Messen	88	H. Norrman: Blåöga, solöga	25
E. Alnaes: Sov och dröm	109	Y. Norén: Giv mig din frid	109
C. Ameln, J. Hatzfeld, W. Thomas: In Natali Domini	185	O. Olsson: Orgelkompositioner	33
J. S. Bach: Kantater på svenska.....	157	— — Härlig är helgedomen	110
— — Triosonate	91	K. Peters o. A. Runbäck: Julotta	154
— — Dig skall ditt Sion sjunga	171	G. Preitz: Gustav Adolf	172
H. Berggren: Rosa rorans	185	T. Rangström: Fosterlandet	140
D. Buxtehude: Jesu meine Freude....	14	J. Rheinberger: Orgelsonater	186
— — Magnificat	140	G. B. Riccio: Jubilent omnes	90
— — Befiehl dem Engel dass er komm	140	J. Rosenmüller: Lamentationes Jeremiae	89
— — Cantate Domino	140	— — Der 138 Psalm	89
— — In dulci júbilo	172	— — Der 134 Psalm	140
C. Carlsen: Fra Davids salmer	91	G. Rüdinger: Sonate f. Orgel	26
J. N. David: Choralwerk	90	O. M. Sandvik: Kirkelige Korsange ..	171
E. Eklöf: Morgonpsalm	26	H. Schindler: Sonate f. Oboe u. Orgel	109
J. L. Emborg: Fire Orgelkompositioner	108	H. Sundblad-Hahne: 8 julsånger.....	172
H. F. Enckhausen: 73 Choralvorspiel	138	W. Thomas, K. Ameln: Weihnachtslied	185
M. Franck: Dank sagen wir alle Gott	172	T. Torlind: Anglarnas sång	109
W. Huus-Hansen: Gloria in excelsis..	171	J. Thorkildsen: Guds navn	171
Hymnserien (Diakonistyrelsens) ..	89, 139	J. Vierdanck: Weihnachtskonzert ...	186
Högmässans kyrkobön m. m.	154	A. R. Wachtmeister: In memoriam ..	109
Julottas	154	I. Widéen: O Jesu Christe care	26
H. Kaminski: Orgelverk	145	— — Hymn på Gustav-Adolfs-dagen... 138	
»Körsången» III	25, IV, 109	— — Vid Jesu kors	186
J. Kuhlo: Choralbuch	25	A. Widemann: I templet	46
Libertas	185	W. Ahlén: O Gud som hög i himlen bor	172
Luetkemann: Fantasier	46		

MEDDELANDEN.

	Sid.		Sid.
Kyrkosångens Vänner ..	15, 27, 57, 79, 189	Nya orglar	15, 42, 62, 79, 94, 173
Sveriges Kyrkosångsförbund ..	15, 29, 189	Val.....	15, 28, 62, 79, 94, 159, 174, 190
Organist- och Kantorsföreningen	15, 28, 94	Från Finland	10, 159, 174, 196
Kyrkokalender..	13, 15, 30, 47, 63, 79, 94, 111, 143, 159, 169, 174, 190	Från Tyskland 14, 30, 63, 79, 94, 159, 196	

MUSIKBILAGOR.

Evangelisk Tidegård: Vid Laudes. Mars. Liturgiska morgonböner. Augusti. Förslag till nya koraler: April.

Bilagorna i tv.-8:o utgåvan (i kapsel)

Tidskrift för Kyrkomusik och

Svenskt Gudstjänstliv

Redaktionens adress:
Bredgatan 14, Lund. Tel. 6 58.
Postgiro 314 95.

Expeditionens adress: Svenska Kyrkans
Diakonistyrelsens Bokförlag, Stockholm 7.
Tel. Norr 324 05.
Postgiro 675.

Tidskriften utkommer med 1 nummer
den 15 i varje månad. För juli—aug.—
numren dubbelnummer den 1 aug.

Prenumerationspris: å posten, i bok-
handen eller direkt från förlaget: kr.
4: 50 pr år.

Annorspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer.

Detta nummer innehåller bl. a.: Bön på
Kyndelmässodagen. — Kyrkoherde *F. M.
Allard*, Örtomta, Ringås: En gudstjänst-
bild från barockens tidevarv i Tyskland. —
Intendent *B. Cnattingius*, Linköping: Ni-
kodemus Tessin d. y. som kyrkoarkitekt.
— Pastor *K. E. Forsell*, Pernå, Finland:
Kyrkomusik i svenska Finland. — Den
kortare Litanian. — Kyrkokalendern. —
Recensioner. — Meddelanden. — Kyrkoka-
lendern för februari månad.

Lediga tjänster, se omslaget sid. III.

ORGELFABRIKEN GEBRÜDER RIEGER

JÄGERNDORF, TJECKOSLOVAKIET,

bygger världsberömda kyrkorglar.

Orgelvirtuosen Bruckner vid sin Rieger-Organ.

Under firmans 58-åriga verksamhetstid ha
inalles 2.550 orgelverk byggts och monterats i
alla världens kulturländer, bl. a. de stora org-
larna i Wien Konzerthaus, Wien Musikverein,
Wien Stefansdom, Salzburg Mozarteum, Karls-
bad Grand Hotel Pupp, Paris Hotel Majestic etc.
Till Sverige ha hittills levererats följande
orglar, vilka av landets främsta auktoriteter
på området erhållit de bästa vitsord med av-
seende på material, utförande, klangskönhet
och prisbillighet: Mora, Ilsbo, Gnarp, Bor-
länge, Vittaryd, Skattungbyn, Evertsberg, Has-
sela, Kungsör, Forsa, Tännö, Hammarö, Rödön,
Karlstad, Gräsmark, Vagnhärad och Vam-
lingbo m. fl.

För Domkyrkan i Wiborg en orgel med 76
stämmor, 4 manualer, pedal, 8 fria kombinati-
oner och elektrisk pneumatisk regering.

DISPOSITIONS- OCH KOSTNADSFÖRSLAG GRATIS o. UTAN FÖRBINDELSE.

Svenska Kyrkans Årsbok

1932

är en utomordentlig kalender och uppslagsbok, en kunskapskälla av enastående
värde, kyrkofolkets lilla kyrkohistoria — 12:te årgången. Utan pastoralkalender
kr. 3: 25, med pastoralkalender kr. 4: 25. Pastoralkalendern separat kr. 3: 25.

SVENSKA KYRKANS DIAKONISTYRELSES BOKFÖRLAG

Bön på Kyndelsmässodagen.

BARMHARTIGE GUD. Dig prisa vi för att du har låtit din Son taga mandom, och genom honom låtit ljus uppgå för människorna, för att göra dem delaktiga av evigt liv. Öppna våra ögon, så att vi se vår synd och vanmakt. Upplåt våra öron till att höra ordet om din helighet och om din kärleks rikedom och makt. Hjälp oss att förbliva i ditt ljus och att tillväxa i din sannings kunskap. Förbarma dig över dem som vandra i mörkret. Uppväck dem till längtan efter förlossning från synden och hjälp dem att med ödmjuka hjärtan emottaga din Son, Jesus Kristus, såsom Frälsaren. Förläna nådeligen alla dina barn arvsloten i ditt himmelska rike. Genom Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

En gudstjänstbild från barockens tidevarv i Tyskland.*

Ordet »barock» inger oss tanken på något besynnerligt och tillvänt, svulstigt och överdrivet i formerna. Vi kunna tänka på dessa små pussiga, knubbiga »barockänglar», som för några tiotal år sedan lågo och skräpade på våra kyrkvindar, snarlika välnärda spädbarn, som säkert skulle göra sina mödrar all heder. Eller på högaltaret, där »himlavalvet» med det vakande gudsögat i mitten, omgivet av ljusstrålar, uppbäres av vridna pelare, vid vilka Moses och Aron i full ornat hålla vakt. Eller på predikstolen, försedd med ett röste i bukiga, pompösa former, utsirat med symboliska bilder och bladverk, samt överskyggad av en med emblem och sirater tungt lastad baldakin. Dessa stora, pompösa, svängda former, som framträda å prydnaderna på altaret och predikstolen, portalerna, bänkdörrarna och orgelfasaden m. m. påminna oss om barockens tidevarv, som inföll under 1600-talet samt förra hälften av 1700-talet.

* Föredrag i Borås söndagen den 18 oktober 1931.

Det var denna tid, då man också ståtade med de mest svulstiga boktitlar. Såsom då G. Weber i Königsberg år 1648 utger »Sju delar väluktande livsfrukter från ett åt Gud hängivet hjärta, vars saft och kraft sugits ur dess eviga livsbrunn Jesus Kristus». Så kallar ock J. E. F. Fischer sina klaverstycken: »Blombukett, plockad ur den täckaste musikaliska lustgård.» Hos D. Frederici säges en sådan »bukett» musikstycken av år 1617 ej vara »tre- eller fyrstämmit satta», såsom förhållandet var, utan — »bundna med tre- och fyrdubbelt bindegarn». Rätt smaklös verkar t. ex. Kuhnaus festmusik vid öppnandet av Leipzigs »anatomiska theater» över Ps. 119: 13 v.: »Tu hafwer mina niurar i tin macht.» Likaså skrev K. Krell en »operationssonat» och Schürman en »omskärelsekantat». Man förmärker barockstilen i de stora bandrosetter och plymagerade hattar, varmed tidens högförnäma herrar ståtade, likasom i de med krumelurer och slingor rikt utstyrda begynnelsebokstäverna i den tidens boktryck.

Även i fråga om gudstjänstens utsmyckande skulle barocken med sina yppigt svällande former göra sig gällande. Den framstående kyrkomusikforskaren, professor Hans Joachim Moser har i en folkbok *Die evangelische Kirchenmusik in volkstümlichen Überblick* i romantiserad form tecknat för oss en julotta på Paul Gerhardts tid i Berlins Nicolaikyrka anno 1659, som nu för oss må tjäna som en gudstjänstbild från barockens tidevarv i Tyskland, därvid man kan se, huru långt det verkligen kunde gå i fråga om — liturgisk överbelastning. Vi skola nu återge huvuddragen av denna julotteskildring.

Det är skumt och kallt den tidiga julmorgonen på läktaren i den ouppvärmda kyrkan, där ljusen nu hålla på att tändas. Väl påpälsade kyrkobesökare stampa snön av fötterna i vapenhuset och intaga sina efter stånd och rang noga bestämda bänkrum. Vid orgeln sitter kantorn och söker tina upp sina frusna fingrar med ett s. k. värmeägg. Det är ingen mindre än den framstående diktaren av flera av våra allra vackraste koralmelodier Director musices i Berlins S:t Nicolai *Johann Crüger*, som skall svara för den vidlyftiga musikaliska utgestaltningen av denna gudstjänst. Framför honom står uppslagen hans *Praxis pietatis melica*, thet ähr Gudaktighetens liuweliga öfwning i christeliga och trösterika sånger etc., där vi bland melodierna återfinna t. ex. Salig, salig den som kände (ps. 45: 8), Sion klagar med stor smärta (ps. 123), Jesus är min hägnad (ps. 216), Nu tackar Gud allt folk (ps. 272), vilka antingen äro original av Crüger eller av honom ombildade.

När vi vidare se oss omkring på läktaren, finna vi där en hop skolgossar i ena ändan och en blandad kör i den andra, den senare anförd av *J. B. Ebeling*, då lärare vid gråmunkeklostrets latinskola och seder-

mera Crügers efterträdare i ämbetet. Han är för oss känd genom sin friska, jublande påsksång: Han är uppstånden, Kristus vår Herre. Dagens predikant är ingen mindre än *Paul Gerhardt*, en av de största psalmdiktare kristenheten ägt. För den alldeles oinvidige kan jag nämna, att Gerhardt bl. a. skrivit eller översatt de vackra även i vår psalmbok återgivna psalmerna: Ditt huvud Jesus böjes (91); Helge Ande, hjärtats nöje (136); Bort mitt hjärta med de tankar, att du är från Gud utstött (192); Vak upp, min själ, giv ära (429); Nu vilar hela jorden (442); O huvud, blodigt sårat (520); I denna ljuva sommartid (643), denna sista psalm mästerligt tonsatt av vår detta år avlidne ärkebiskop Söderblom. Det är ju ett sällsamt sammanträffande att vid denna julotta möta dessa tre stormän på hymnologiens område: Gerhardt, Crüger och Ebeling.

Men låt oss, innan gudstjänsten börjar, från vår upphöjda plats även taga en överblick av kyrkan där nere, som nu strålar i de många jul-ljusens sken. Nedanför predikstolen skönja vi en ensemble, bestående av fioler och träblåsare, grupperade omkring ett »positiv», ett tangentinstrument, som användes både i hem och kyrka och mest motsvarar en liten flyttbar orgel. Det är stadens *Collegium musicum*, ett frivilligt musiksällskap, mest bestående av köpmän och hantverkare. Mitt emot på andra sidan paradera kurfurstens hov- och fälttrumpetare, utrustade med blänkande mässingsinstrument, pukor och trummor. I dess närhet står en manskvartett. Å ömse sidor om altaret posterar skolungdomen, även den beredd att med sin sång förhöja gudstjänsten.

Under det att vi så sökt orientera oss, inledes den högtidliga akten med ett orgelpreludium åtföljt av en fuga över den gamla jul-leisen *Lov vare dig, o Jesu Christ* (sv. ps. 62), psalmen utfördes därefter så, att v. 1 sjunges av församlingen, v. 2 såsom solosång av kantorn, därvid han ackompanjerar sig med en theorb (en dubbelhalsad luta), v. 3 utföres av fyra flickor i tvåstämmig kanon utan instrumental ledsagning, v. 4 av manskvartetten och blåsorkestern, v. 5 av församlingen, v. 6 av skolungdomen i koret utan ackompanjemang samt v. 7 av församlingen, orgeln, theorben och övriga sångare.

Under det att vi hängivit oss åt avhörandet av detta brokiga utförande av gudstjänstens första psalm, har tydligen något uppseendeväckande tilldragit sig nere i kyrkan. Vi luta oss över läktarens bröstvärn för att bättre se. Kurfursten Fredrik Wilhelm, åtföljd av sin gemål Louise Henriette av Oranien med gäster och svit närmar sig å mittelgången sin med vapensköldar prydda bänk, under det att församlingen av vördnad reser sig. Sedan det höga herrskapet intagit sina platser och med tillbörlig devotion förrättat sin tysta andakt, kan uppmärksamheten ånyo länkas vid vad gudstjänsten vidare har att bjuda.

Tre präster i vita prästkragar och svarta talarer ha nu trätt inför altaret. En av dem intonerar *Puer natus est nobis* (Ett barn är oss fött o. s. v.), vilket besvaras av ett fyrstämmigt halleluja. Men vad sker nu? Under det att *Collegium musicum* nedanför predikstolen stämmer an en rikt figurerad *Sinfonia* ur *Scheins Opella nova*, uppenbarar sig en himmelens ängel på predikstolen i vita kläder och vita vingar. I en högstämmd aria till musiken nedanför återger han ännu en gång den jesajanska profetians ord. Det var en gymnasist, som fått det ärofulla uppdraget att agera ängel.

Nu följer från altaret matutinens sedvanliga inledningsversiklar: *Deus in adiutorium* (Gud, kom till min räddning), besvarat med *Domine ad adjuvandum me festina* (Herre, skynda till min hjälp). Knappast ha to- nerna förklingat, förrän dessa bönerop få ett sällsamt svar.

Huvudportalen öppnas. En av skolans lärare, praktfullt klädd till ängel och åtföljd av en procession unga flickor, även de i änglaskepnad, tågar in, under det att läraren uppstämmer *Vom Himmel hoch da komm' ich her*. Första versen sjunger han ensam, 2 v. övertaga flickorna tvåstämmigt. I den tredje infalla orgeln och den blandade kören femstämmigt i en sats av *Johann Eccard*.

Medan processionen tågar genom kyrkan intonerar en av liturgierna *Gloria in excelsis* (Ära vare Gud i höjden), åtföljd av fanfarer och trumvirvlar av de kurfurstliga hov- och fältrumpetarna — ett oväsen, som kommer de små förskräckta änglarna, vilka råkat komma oroshärden alltför nära, att med fingrarna i öronen skyndsamt taga till fötter. Men kurfursten, som åser detta, ler, stöter sin maka i sidan och säger högt: »Ett kraftigt släkte! Ett krigiskt sekel! Det är just rätta sättet att hälsa den lille Frälsaren!»

Efter denna dramatiska sensation läses protevangeliet ur *Genesis* 3 kap., av kantorn besvarat med det gammalkyrkliga responsoriet *Verbum caro factum est* (Ordet blev kött), och därefter *Nathans messianska profetia* till konung *David* i 1 *Kr.* 17 kap. *Julevangeliet* hos *Lukas* skall naturligtvis sparas till högmässan.

Nu följer psalmen till predikan. Vi skymta bland allt folket en man i prästerlig dräkt närma sig predikstolen. Ett ögonblick har han försvunnit inom den praktfullt utsirade dörren till trappan. Nu står han där uppe, synlig för hela församlingen, en medelålders man med hög panna, klara, uttrycksfulla ögon och en mun med drag av på samma gång älsklighet och ett bestämt väsende. Det är *Paul Gerhardt*! När han nu upplåter sin röst för att utlägga dagens epistel, märker man i predikanten den borne diktaren. Med talande bilder ur naturens värld skildrar han, huru detta lilla barn i krubban skall växa upp till en hjälte med de un-

derbaraste namn för att utföra de största ting. Hans tal är såsom en ljuvlig doft av balsamin och krusmynta. Med en enastående framställningskonst griper han sina åhörare, som oavvänt lyssna till hans ord, som vore det till den underbaraste saga. Men det är ej bara skalden som talar utan ock den frimodige bekännaren. »Mätte det snart begynnande nya året», säger han, »beskära oss, fattiga bekännare av den augsburgiska konfessionen, ett fritt och oförfärat handhavande av den wittenbergiska konkordieformeln, så att den Högste må låta det sanna ljuset lysa för vår nådige och i Jesu namn ärorike kurfurste såsom det var i Joachim Fredriks tider, salig i åminnelse.» Orden behagade tydligen icke kurfursten, där han sitter i sin bänk. Han var reformert till bekännelsen, och det skorrade säkert i hans öron. Motsättningen mellan Paul Gerhardt och Kurfursten hade ökats med varje år, som gått. Sju år efter denna händelse kom det till en öppen brytning. Paul Gerhardt blev avskedad och fick nöja sig med en oansenlig plats på landet.

Predikan är nu slut. Paul Gerhardt har lämnat predikstolen, och man sjunger *Ein Kindelein* så löbelich, det är vår julpsalm: En jungfru födde ett barn i dag (n:r 60). Efter ottesångsbönen och Fader vår vid altaret, »musicera» samtliga ensembler tillsammans ett bullrande *Te Deum* av Andreas Hammerschmidt. Detta moment hörde av gammalt med till matutinen eller ottesången. Sedan skolungdomen uppstämt julpsalmen *Quempas*, såsom de kallade den (eljest voro begynnelseorden *Quem pastores laudavere*), begynner ett rörligt liv uppe på läktaren. Man ser, huru folket nere i kyrkan vänder sig om, så mycket de tjocka överkläderna tillåta, för att se, vad som står på. Upp på läktarskranket lyftes — en vagg med en docka uti, föreställande Jesusbarnet under ideliga bölanden från gossarna som därmed härma djuren i Betlehems stall. Det är ju icke för mycket, att även den osjälige skapelsen får giva Frälsaren sin hyllning. Illusionen bör ju bliva så fullständig som möjligt. Sedan djurens lössläppta glädje hunnit någorlunda stillas, sjunga kören och församlingen växelvis *Resonet in laudibus* (sv. ps. 61), varvid en högt uppe på orgelfasaden anbragt betlehemsstjärna, inifrån belyst och försedd med små pinglande bjällror vrides runt, runt . . . Med tillhjälp av en mekanism, igångsatt medelst ett av orgelregistren synas tre träbilder, föreställande tre helga konungar med sedvanliga attribut, högtidligt skrida fram utmed kanten på läktarskranket och buga sig för dockan i vaggan. Samtidigt varsnar man två andra marionettfigurer, föreställande mörkhyade morianer, stående på var sin sida om mittelgruppen, av vilka den ene blåser i trumpet och den andra slår på trumma. Under hela denna scen spelar *Collegium musicum* en ritornell av Heinrich Schütz. En gossopran uppstämmer därefter blandsången *In dulci jubilo*, (mel. 68) med

varannan rad på latin, varannan på modersmålet, varefter mansröster fortsätta, ackompanjerade av skallmejor och bombardon (det sista ett slags stort mässingsinstrument). Sången har knappt slutat, förrän en övermåttan kär syn visar sig för de unga på stora gången. Det är själ-vaste julgubben i sitt vita skägg med röd topphuva på huvudet och en stor säck på ryggen. Det blir rusning från alla håll av »änglar» och människobarn. Här gäller att kappas om de godsaker, som nu vankas, och som man sannerligen gjort sig förtjänt av. Sedan säcken tömts och julgubben försvunnit i sakristian, avsjunges som slutpsalm Puer natus in Betlehem (sv. ps. 67). Därpå följer såsom postludium en fri orgelfantasi i anslutning till psalmens tema. Och därmed är gudstjänsten ändad.

Det är ju klart, att hela denna vidlyftiga apparat av olika slags körbesättningar, orkesterensemble av skilda karaktärer, all denna teatraliska stått av kostymerade änglar, denna marionetteater med den skramlande betlehemsstjärnan samt julgubben m. m. ej tillhör kyrkorummet och den gudstjänst, som där bör firas. Men den gudstjänstbild, vi skådat från barockens tidevarv i Tyskland, låter oss förstå, vad kyrkan i denna tid betydde i de protestantiska länderna. Den var medelpunkten för hela den andliga kulturen, som under dess hägn ännu kände sig kunna utan hämmande band fritt utvecklas. Kyrkan var, såsom Alb. Schweitzer så träffande säger, för denna tid, vad teatern i antiken var för det grekiska borgerskapet: sätet både för konsten och religionen.

Men man förstår ock, att gudstjänstlivet ej *alltfort* kunde betjänas av dessa yppigt konserterande former, som mer eller mindre allt efter råd och lägenhet satte sin prägel på 1600-talets och första hälften av 1700-talets gudstjänster. Icke ens en Seb. Bachs fullödiga kantater och passionsmusik under den sistnämnde tidsavdelningen förmådde upprätthålla traditionerna. Det kom en tid, när man gick till kyrkan ej för att höra musik utan för att tillfredsställa sitt hjärtas behov av en levande förkunnelse. Den gamla kyrkomusikens öde var då beseglat. Den steg i sin grav, för att det oförgängliga därav skulle uppstå igen och återbördas åt gudstjänstlivet, ej såsom härskare utan såsom tjänare av det högsta. Ty i en evangelisk gudstjänst förblir dock predikan såsom ett personligt ord från predikanten till åhörarna, det väsentligaste. I predikan, ordet för dagen, framträder framför allt gudstjänstens levande själ.

F. M. Allard.

(Örtomta.)

Nikodemus Tessin d. y. som kyrkoarkitekt.

Den kyrkliga byggnadskonsten upplevde under den karolinska tiden en blomstring, som i egenskap av nydanande är värd ett studium. Redan under Karl X Gustavs och Karl XI:s tid lades grunden till en ny kyrkoarkitektur. Byggnader i Stockholm som Katarina och Hedvig Eleonora kyrkor av Jean De la Vallée, Ulrika Eleonora kyrka av Mattias Spiehler samt Kalmar domkyrka av Tessin d. ä. äro de förnämsta monumenten. De vittna om en bestämd tendens att med hjälp av centralbyggnaden — den form, som särskilt renässansen omhuldade — skapa ett för protestantisk gudstjänst lämpligt rum. Denna tendens blev i Hedvig Eleonora kyrka ganska radikalt uttryckt. Predikstol och altare placerades i rummets mitt efter kalvinsk förebild. Såsom olämplig för våra liturgiska förhållanden blev emellertid planen förändrad, och altaret flyttades snart till östra korsarmen. Huvudsakligen efter detta mönster skapades Kungsholms kyrka av Spiehler och efter denna i sin tur domkyrkan i Karlstad av Kr. Haller. Sålunda hade man i kultiskt hänseende upphäft centralkyrkans idé, och i de båda sistnämnda kyrkornas historia kan man ytterligare följa hur det långskeppiga kyrkorummet blir det förhärskande.¹

Det finnes, som redan framgår av dessa exempel, under denna tid en tydlig spänning mellan kultiska fordringar och härskande arkitektur-smak. Att den nu är särskilt stark beror framför allt på, att de ledande arkitekterna voro bundna vid italienska och franska — i några fall också holländska — förebilder, vilka skapats i en främmande liturgisk tjänst.

För den, som vill sätta sig in i hur denna spänning verkade hos tidens störste byggnadskonstnär, *Nikodemus Tessin d. y.*, är ett studium av professor Ragnar Josephsons nyutkomna, ytterst värdefulla arbete om Tessin² särdeles givande. Josephson har gått till verket med klar blick för ovan antydda motsatsförhållanden mellan kult och form. Han framhåller, att tiden aldrig varit mindre gynnsam för uppkomsten av en protestantisk sakralbyggnadskonst. Den katolska motreformationen tog konsten till hjälpmedel i sin propaganda och skapade en kyrkotyp, som är ett direkt uttryck för dess mentalitet: »Kyrkorummet skulle reta kyrkobesökarens sinnen till det hektiska ruset, till den måttlösa hängivelsen. Det byggdes som en festsal av bländande, brokig prakt, dess delar vrede sig i kramp som en människa under askesens marter, ljus och dunkel brottades i de höga skeppen, valven öppnade sig genom illusionistiska målningar mot himlen . . . och vid altaret och gravmonument stodo som nedstigna från en undrens värld naturalistiska bilder av hjältar, heliga män, martyrer och dödsgestalter, eggande till triumf, hänryckning, underkastelse och ångest.» (Josephson a. a. II s. 121.)

Hur annorlunda en protestantisk kyrka! Karg och fattig, saklig i sin enkla egenskap av »lärohus», som den kallas i Gustav Vasa stadga 1554, verkar den i jämförelse med den prunkande jesuitkyrkan. Tessin var icke nöjd med denna enkelhet. »Nesligit är, att i hela Sweriget ey fin-

¹ Martin Olsson i Rig 1926 s. 39 f.

² Sveriges allmänna konstförenings publikationer XXXVIII, 1930 och XXXIX, 1931.

nes en enda prächtig Kyrckia», säger han. Han finner detta orimligt, ty han delar ej den protestantiska uppfattning, enligt vilken Gud icke bodde »uti de tempel, som med händer gjorda äro» (som Baelter säger). Tvärtom hävdar han kraftigt, att kyrkan är Guds boning och egendom, och dess skönhet är betingad av Guds vilja. Därför måste en kyrka vara särskilt rikt utsirad och »af een sådan Edelhet att så wähl igenom deras skapnad som Ornamenterna Diviniteten på det högsta må hedras». Mönstret skall vara Salomos tempel, ingenting mindre. Huruvida denna åsikt var teologiskt betingad, må lämnas därhän. Den förefaller närmast härflyta ur hans estetiska inställning och hans byggnadslust.

När han med denna utgångspunkt betraktar de italienska kyrkorna, kan han icke undgå att gripas av beundran. Men han är visst icke okritisk. Bortsett från vissa drag i formgivningen finner han en kultiskt betingad olikhet vara ofrånkomlig. Det var t. ex. de katolska kyrkornas kapell i sidoskeppen. För den protestantiska kyrkan voro dessa obehöfliga. Han slopade dem, och lät sidoskeppen ingå i mittskeppet eller förvandlade dem till öppna portiker i exteriören. I det senare fallet är han konsekvent klassicistisk och närmar sig antiken — en ytterst betydelsefull orientering, som senare kom att följas i Sverige under 1700-talet icke minst i kyrkobyggnaderna.

Det kyrkorum, som Tessin skapade, blev också något helt annat än den italienska jesuitkyrkans praktrum. Tempelrymden fylldes med ljus: »rummet blev av öppen och klar högtidlighet, och den andäktiga menigheten kunde själv läsa sin bön och sin psalm», som Josephson säger. Beträffande ljusöppningarna var han angelägen att de skulle sitta så högt, att gudstjänstbesökarna ej kunde se ut genom dem.

I plangivningen har Tessin begagnat de båda under denna tid härskande formerna, långhuskyrkan och centralbyggnaden. Ur liturgisk synpunkt behöver man icke hålla dessa former alltför strängt isär, ty i båda betonas längdaxeln, och den förra får alltid basilikal utformning. Tydligtvis utgick han från faderns verk (som f. ö. nästan alltid verka intressantare än sonens), nämligen Kalmar domkyrka, ett förslag till finsk kyrka på Helgeandsholmen samt ombyggnaden av Maria kyrka i Stockholm. En avläggare av dessa är sålunda Fredrikskyrkan i Karlskrona, som möjligen utgår från ett förslag av fadern. Planen är ett likarmat kors med betonat långhus och absidavslutat kor. Kapellradena i sidoskeppen äro uteslutna; sidoskeppen ha i stället till uppgift att sprida ljuset ut i interiören — det är en betydelsefull omvandling.

Ett par något senare kyrkor äro i anmälares tycke mycket betydelsefulla verk, ty de ge uppslag för utformningen av den senare svenska landskyrkotypen. Vid Köpings kyrkas ombyggnad murades sakristia bakom altaret, och därmed har Tessin givit idén till den senare så vanliga lösningen. En annan liten kyrka är av intresse i detta sammanhang, nämligen Bo på Värmdön. Planen var ett enkelt rektangulärt långhus med sakristia bakom altaret. Altarbordet stod fritt, så att »prästen för Altaret kommer alltid att wända sig åth folcket», som Tessin anmärker på ritningen. Denna detalj är märklig, ty Luther hade ju som bekant i Deutsche Messe hävdad den uppfattningen, att »in der rechten Messe unter eitel Christen musste . . . der Priester sich immer zum Volk kehren wie ohne

Zweifel Christus im Abendmahl gethan hat.» Så ordnades också flera altaren i tyska reformationskyrkor; det mest kända exemplet är slottskapellet i Torgau, som Luther själv invigde 1544. — Tessins kapell på Bo är också liturgiskt märkligt i det hänseendet, att predikstolen är placerad ovanför altaret — det äldsta exempel i Sverige på denna egenhet, som annälaren känner. Redan 1649 hade det förordnats i Furtenbachs praktiska rådgivare för kyrkobyggare¹; i Tyskland är det tidigast belagt i slottskapellet i Schmalkalden 1590.²

Tessins största verk skulle en kunglig gravkyrka på Norrmalmstorg ha blivit. Ritningarna visa en korsformig plan, som konstnären motiverar på följande sätt: »Indre formen utaf Kyrckian är tagen af ett kors, som ibland de Christne mäst approberas, och påminner skapnaden af det trä, som vår Salighet hängde uppå.» Vid arbetet på planerna är det egentligen frågan om bildutmyckningen, som i detta sammanhang är mest intressant. Tessin hade föreslagit Karl XII en utomordentligt rik bildprakt. Men kungen ställer sig fullständigt främmande för denna halft världsliga och halft oreformatoriska bildvärld. Han tyckte ej om »statuer eller bilder i en körkia» — de erinrade honom om »et afguda tempel, de där jämväl ivra församlingen uti andackten, hvilken en ren architectur intet giör».

Liksom i centralkyrkoplanerna för Tessin fram längdaxeln även i rundkyrkorna. I Kungsörs kyrka sker det på följande sätt. Den oktogonal formens centraliserande idé brytes av fyra korsarmar, av vilka två motstående bli dels entré dels kor. Korplatsen synes här mindre tillfredsställande, men interiören äger en enkel saklighet: »evangelisk enkelhet och stillhet», säger Josephson. En mera konsekvent utbildad rundkyrka är slottskyrkan i Drottningholm, medan Trefaldighetskyrkan i Karlskrona i plangivningen är en återgång till Kungsörs kyrka.

I dessa monument är det arkitekturen själv, som får verka. I kapellet i Stockholms slott ger han sig barocken i våld och för in en överrik bildvärld i form av målning och skulptur.

Den betydande verksamhet, som Tessin utövade som upphovsman till kyrkmöbler — altare, predikstolar, epitafier och gravmonument — måste vi tyvärr förbigå. Ett par ord om hans altarverk äro dock nödvändiga, ty Tessin bryter med den traditionella altarformen. Förut hade altarupp-satsen i regel varit tämligen liten med små figurer, alltså medeltida till sin idé. Nu växer den i storlek och betydenhet och blir en detalj i arkitekturen från att förut ha varit ett självständigt konstverk. Som exempel kunna vi taga hans altare i Vor Frelsers kirke i Köpenhamn. I en stor, rik kolonnram med kraftigt överstycke äro skulpturer perspektiviskt insatta, föreställande Kristus i Getsemane. Beställningen avsåg Kristus på korset, ett ämne, som var Tessin fullständigt främmande enligt Josephson. Att han i stället valde Getsemane-scenen säger han själv bero på, att kalken här blir uttryckt och förklarad. Det är egentligen en ytlig och falsk symbolik, som han vill uttrycka och den vittnar icke högt om hans teologiska spekulationsförmåga. Märk, att Rembrandt redan ett haft år

¹ P. Brathe, *Theorie des evangelischen Kirchenbäudes* 1906 s. 11.

² H. Preuss, *Die deutsche Frömmigkeit im Spiegel der bildenden Kunst*, Berlin 1926 s. 226.

hundraåriga tidigare i rent evangelisk anda hade brutit med den traditionella framställningen med kalken och återgivit den hugsvalande ängeln utan kalk. Hos Tessin blir kalken huvudsak och hela altarpåställningens mittpunkt. Han tänkte sig t. o. m. ett osynligt spegelglas så anbragt, att ljuset direkt reflekterades mot kalken, eller att en brinnande, osynlig belägen lampa gav den ljus! — Det är som Josephson anmärker helt skapat i den italienska barockens anda, och kompositionen i sin helhet är f. ö. hämtad från ett romerskt-katolskt altarpåverk.

Bengt Cnattingius.
(Linköping.)

Kyrkomusiken i Svenska Finland.

Den unga kyrkosångsrörelsen i Finland, som kan räkna sin upprinnelse från kyrkodagarna i Jakobstad 1926, men egentligen först två år senare upptog en ordnad och energisk verksamhet, har under de senaste åren gått framåt med raska steg. Pingsten 1931 betecknade höjdpunkten av dess arbete utåt. Då anordnades i Helsingfors den första allmänna svenska kyrkomusikfesten. Ett viktigt led i utvecklingen innebar anordnandet av kyrkomusikdagar i Helsingfors 7—11 december 1931. Bakom detta möte stod det verksamma och initiativrika Kyrkosångsutskottet — centrum för de kyrkomusikaliska strävandena på svenskt håll — och deltagarna utgjordes av både präster, kantorer och organister.

Det var en rad synnerligen representativa namn som Kyrkosångsutskottet kunde anteckna på programmet för dessa kyrkomusikdagar. Kyrkan representerades främst av biskopen i det svenska stiftet Max von Bonsdorff och biskopen i Tammerfors stift, Jaakko Gummerus. Musikvärlden företrädde av så märkliga namn som: rektor för Abo Akademi, professor Otto Andersson, prof. Heikki Klemetti, komponisten Bengt Carlsson, orgelvirtuosen Elis Mårtenson, professor Ilmari Krohn o. a. Alla Kyrkosångsutskottets och kantororganistföreningens ledande män voro i elden — här må endast nämnas assessorn, dr Gösta Moliis-Mellberg, director John Sundberg, direktör Gustav Pettersson och dir. Sune Carlsson.

Ur det rika och mångsidiga programmet må här främst framhållas en fråga, som både bland prästerna och kyrkomusikerna tilldrog sig ett osedvanligt stort intresse, nämligen den om ett återupplivande av tidegården. Den bekante kyrkomanen och akademikern, dr Aleksii Lethonen, gav ett historiskt perspektiv över problemet och dr Moliis-Mellberg utvecklade principerna för ett förverkligande av tidegården nu. Främst skulle det gälla införande av completorium och matutin som dagliga kyrkliga andaktsstunder. Atminstone matutinen borde radieras. Den egentliga vespren skulle närmast utgestaltas som en festgudstjänst med den särskilda högtidens firningsämne som tema. I sammanhang härmed talade direktör Gustaf Pettersson varmt och övertygande för den gregorianska sångens renässans. I detta stycke gå åsikterna rätt skarpt i sär i Finland. Dock var det mötet uppriktning att den gregorianska sången, vilken i sin klarhet och objektivitet bäst motsvarar den andakt församlingen söker i en morgon- och aftonbön, borde dominera vid matutin och completorium, medan vespren skulle utformas rikare och mångtonigare. Vid

utgestaltandet av sistnämnda gudstjänstform skulle vår tids kompositörer beredas tillfälle att göra sin insats i kyrkomusiken.

I samband med en livlig diskussion om höjande av församlingssången i våra dagar framställdes förslag om revision av den nuvarande koralboken. Korallerna borde i allmänhet transponeras något lägre för att bättre motsvara församlingens, icke minst ungdomens röstresurser. De betydande resultat den moderna koralforskningen uppnått borde tillgodogöras, icke endast för avhjälpande av direkta brister och oriktigheter i koralboken utan även för att skänka liv och färg åt undervisningen i koralsång.

Med tanke på huru högmässan gestaltas olika i olika församlingar och mångstädes utan verklig förståelse för de liturgiska formernas egenart framkom ett krav på utgivande av en praktisk liturgisk handbok. Också sådana tillfällen som bröllop och jordfästning i kyrkan borde ägnas större uppmärksamhet och utformas med större enhetlighet. Rikssvenske pastorn Sven Ydén uttalade i sitt föredrag om De kyrkliga kasualhögtiderna önskemålet att Kyrkosångsutskottet inom en snar framtid måtte utgiva en samling orgelstycken ävensom kör- och solosånger för bröllop och jordfästning i kyrkan.

Ett aktuellt och brännande problem i Finland är kyrkomusikernas utbildning. För närvarande föreligger ett förslag om skapande av en gemensam högskola för detta ändamål. Kyrkomusikdagarna, som diskuterade detta förslag, gävo det sitt erkännande och ansågo att ett energiskt arbete bör bedrivas för att planen på ett sådant modernt kyrkomusikinstitut, helst i Helsingfors, snart måtte kunna realiseras.

Till Kyrkomusikdagarnas program hörde en hel del praktiska övningar, både i liturgisk sång och uppläsning. Övningarna leddes av framstående specialister och omfattades med livligt intresse av deltagarna. — Morgon- och aftonandakterna i kapellet, ett nytt advents-completorium och en med stort intresse upptagen psalm-andakt förmedlade rika intryck av andlig uppbyggelse, medan det direkt konstnärliga inslaget utgjordes av en stor motettkonsert av Helsingfors kyrkokörer och en orgelkonsert av director John Sundberg, som framförde ett antal orgelkoraler av Bach.

Kyrkomusikdagarna i Helsingfors inneburo en oförskräckt och klarögd blick på den mångfald av uppgifter, som väntar kyrkosångsrörelsen i Svenska Finland i detta nu, på samma gång som mötesdagarna betydde en kraftanspanning och också till enskilda och ensamma arbetare på kyrkomusikens fält förmedlade rika impulser och praktisk handledning. Sambandet mellan kyrkosångsrörelsen och andlig väckelse betonades. Med betydelsen av det sambandet levande för oss våga vi gå mot den nya arbetsdagens stora gåvor och stränga krav.

Karl-Erik Forssell.

(Pernå, Finland.)

Föredrag och diskussionsreferat under mötesdagarna:

Prof. Ilmari Krohn: Den gregorianska sångens tillämpning i våra dagar.

» » » : Omdaning av kyrkomusikernas utbildning.

Komp. Bengt Carlsson: Körteknik och dirigeringskonst.

Biskop Jaakko Gummerus: Vår högmässa en historik.

Pastor Eino Sormunen: Högmässans enhetliga utförande i våra olika församlingar.

Director Sune Carlsson: Sångundervisningen i skriftskolan.

Director Elis Mårtenson: Liturgiskt självständigt och konserterande orgelspel vid gudstjänsten.

Dr Aleksi Lehtonen: Tidegårdens historia.

Dr Gösta Moliis-Mellberg: Riktlinjer för den nutida tidegården.

Kyrkoherde Sven Ydén: De kyrkliga kasualhögtiderna.
 Prof. Otto Andersson: Koralmelodiernas och församlingssångens historia.
 Director John Sundberg: Bachs orgelkoraler.
 Prof. Otto Andersson: Församlingssången i våra dagar.
 Prof. Heikki Klemetti: Den kyrkliga körsången.
 Biskop Max von Bonsdorff: Kyrkligt ungdomsarbete och kyrkosång.

Den kortare litanian. Ett observandum inför Fastan.

Vid 1929 års kyrkomöte motionerade biskop E. Rodhe bl. a. (i motion n:r 3) om att i handbokens kap. 2 måtte införas den kortare form för litanian, som finnes upptagen i Vesperale för svenska kyrkan, Stockholm 1925, sid. 22 ff. att brukas alternativt i stället för den längre formen. Kyrkomötet ställde sig välvilligt till motionen och antog denna litanieform med några mindre retuscheringar av texten och med uteslutande av »Herre förbarma dig». Den 7 mars 1930 fastställdes kyrkomötets beslut av Kungl. Maj:t.

Vid en närmare granskning visar sig emellertid, att den i de vanliga handboksupplagorna och i sista upplagan av Missale förekommande versionen av den kortare litanian icke överensstämmer till fullo med den av kyrkomötet antagna formen, som återfinnes i kyrkomötets skrivelse n:r 14, mom. 2. Avslutningen — efter O Guds Lamm — lyder där på följande sätt:

»Prästen: Kriste, hör vår bön.
 Församlingen: Kriste, hör vår bön.

Prästen: Herre, handla icke med oss efter våra synder.
 Församlingen: Och vedergäll oss icke efter våra missgärningar.

Angående fortsättningen hänvisas till den längre formen för Litanian.»

I Kungl. Maj:ts cirkulär till samtliga konsistorier har emellertid kollektversikeln: Herre, handla icke med oss uteslutits, eller bortfallit, så att avslutningen av litanian fått följande form:

»Prästen: Kriste, hör vår bön!
 Församlingen: Kriste, hör vår bön!

Sedan fortsättes i enlighet med den längre formen av litanian.»

Detta har törhända varit anledningen till att såväl i handboksupplagorna — åtminstone, så långt jag funnit det i Diakonistyrelsens upplagor och de första från Gleerups förlag, — som ock i Missalet, det av kyrkomötet uteslutna »Herre, förbarma dig över oss», åter in-

förts, och att det första kollektalternativet tryckts ut i sin helhet, men utan någon antydning om att något av de efterföljande kollektalternativen kan brukas i samband med den kortare litanieformen. Detta är påtagligen en ändring gent emot kyrkomötets beslut, en ändring, som icke kan anses innesluten i Kungl. Maj:ts fastställelse.

Eftersom åtminstone från Gleeerups förlag en senare handboksedition utgivits, som helt ansluter sig till kyrkomötets av Kungl. Maj:t fastställda form, synes det här nödvändigt att påpeka saken, dels för att enhetlighet skall ernås, dels ock för att tjänstförrättande präst och kantor icke må råka komma att följa olika varianter av denna kortare litanian, dels ock för att saken bör observeras även vid nya psalmboksupplagor.

Det torde ur liturgisk synpunkt icke kunna vara mera än en mening om att det är en avgjord förbättring att Kyriet här i högmässans avslutning icke upprepas, liksom det måste betraktas som en onödig utarmning om de tre senare kollektalternativen icke skulle komma till bruk annat än i samband med den längre litanian, vars användande ju kan inskränka sig till botdagen och långfredagen.

A. Adell.

Kyrkokalendern.

Den i förra årgångens båda sista nummer påbegynta kyrkokalendern fortsattes i detta häfte. För februari månads söndagar meddelas ett förslag till hymner, postludier och psalmer för högmässa med nattvardsgång, för aftonsång samt för ottesång, då sådan förekommer enligt lag. Vid detta psalmförslag, liksom vid valet av psalmer för den dagliga morgonbönen under veckans dagar, har eftersträfvats en stegring av passions-tankarna mot slutet av passionstiden. En viss sparsamhet med de mest utpräglade lidandespsalmerna har därför iakttagits för den under februari månad infallande delen av fastan. Veckan efter botdagen har helt präglats av föregående söndagens karaktär.

Nytillkomna prenumeranter meddelas att för den dagliga andakten utarbetats en serie böner, omfattande morgon- och aftonböner och allmänna kyrkoböner för en vecka. Häftet kan erhållas från Redaktionen av Tidskriften (adr.: Lund) till ett pris av 25 öre.

A. Adell.

Recensionier.

Liturgik.

Theodosius Briemle: Unsere Heiligen. Verlag Friedrich Pustet, Regensburg. 2: 50 Mk.

En handbok över helgonnamnen i den romerska kalendern och därutöver ett betydande antal andra namn, de flesta av tyskt ursprung. För varje namn anges dess betydelse, en sammanfattande skildring av helgonets levnad, dödsåret och namnsdagen. Så vitt stickprov kunnat övertyga därom, äro de historiska uppgifterna korrekta. Fråga får väl sättas vid uppgiften att Ansgar var av fransk släkt. För den som vill behändigt finna helgondagarnas plats är det en bekväm uppslagsbok. T. R.

Gregorianik.

Hermann Halbig: Kleine gregorianische Formenlehre. Bärenreiter-Verlag, Kassel, 1930. 56 s. 3: — Mk.

Efter ett par inledande kapitel, i vilka läsaren erhåller en mycket kort skiss av den gregorianska sångens historiska utveckling och en något fyliligare redogörelse för den nutida gregorianska notskriften, meddelas en översikt över de viktigaste gregorianska formerna. Den uppgift, som författaren ställt för sig att på ett trettioåttal små sidor giva en bild av den gregorianska musikens formrikedom, hör sannerligen icke till de lättaste. Ifrågasätts kan väl också, om icke boken skulle vunnit på att framställningen begränsats till de enklare formerna. Den, som vill göra bekantskap med de rikare, är i alla fall icke mycket hjälpt med en så knapp framställning. Nekas skall emellertid icke att författaren inom den trånga ramen lyckats få med förvånande mycket. Dock är den styvmoderliga behandlingen av psalmodien iögonenfallande. För övrigt bidraga reda och klarhet att göra den lilla boken ganska användbar. K. P.

För blandad kör.

Dietrich Buxtehude: Jesu, meine Freude. Kantate für zwei soprane und Bass mit zwei Violinen, Fagott (Cello) und Generalbass. Bärenreiterausgabe 487. Bärenreiter-Verlag, Kassel.

Ännu en Buxtehudekantat, vars utgåvande borde hälsas med största tillfredsställelse och i synnerhet intressera oss svenskar, då till grund för denna upplaga bl. a. ligger en tabulaturhandskrift i Uppsala universitetsbibliotek. Förekomsten av Bachs motett med samma namn bör inte avhålla våra kyrkokörer från att stifta bekantskap med Buxtehudes kantat. Dels ställer dess utförande icke så stora tekniska krav på kören som Bachmotetten, dels nöjer den sig med en mindre såväl vokal som instrumental besättning och borde därför vara särdeles välkommen hos körer, för vilka ex. bristande läktarutrymme lägger hinder i vägen för utförande av Bachmotetten. Svensk text torde utan större svårighet kunna erhållas från sv. ps. 216. S. S.

Kyrkokonst.

Oskar Thulin, Die Lutherstadt Wittenberg und Torgau. Deutscher Kunstverlag, Berlin 1932. 4 Rmk.

I serien »Deutsche Land — deutsche Kunst» har utkommit en vacker volym behandlande Wittenberg och Torgau. Eftersom den har till förf. föreståndaren för Lutherhalle, Oskar Thulin, som företräder både teologisk och konsthistorisk vetenskap, förstår man att reformationstidens många minnen och sevärdheter skall skildras med ingående saksakskunskap. Skildringens huvudföremål är som titeln antyder reformationstidens konstminnen. Värdefullt är här exempelvis påpekandet av den förreformatoriska byggnadstanke, som uttryckes i slottskyrkan redan 1484. Det obetydligt

förhöjda altarrummet är icke avdelat från menigheten i långhuset; Luthers lära om det allmänna prästadömet är här förebådad liksom i Marktkirche i Halle. Ett annat konstverk av visst teologiskt intresse är Cranachs altarskåp i stadskyrkan — kyrkan med 18,970 relikier — med dess återgivande av verbum visibile (sakramenten) och verbum audibile (predikan). I sammanhang därmed bör nämnas, att Dürers kanske vackraste altarmålning, Kungar-

nas tillbedjan, ursprungligen prydde denna kyrka; den finnes här. Kort och instruktiv är redogörelsen för den boktryckarkonst och träsnittskonst, som stod i reformationens tjänst.

Till texten sluta sig ett 80-tal illustrationer efter ypperliga fotografier. Att boken även är avsedd för svensk publik framgår därav, att bildtexten är författad utom på tyska och engelska även på svenska.

Bengt Cnattingius.

Meddelanden.

Val. Till Domkyrkokapellmästare i Lund har utnämnts musikdirektör J. Hedar, Södertälje. Till innehavare av förenade tjänster har utsetts i Stenkvista, Söd., K. S. Appelkvist, Altuna, i Rommele, Älvsb., D. Svensson, Vingsö, i Kalv, Älvsb., C. J. Helin, Ovan sjö, i Flackebo, Västm., V. v. Knorring, Säter, i Rappestad, Östg., S. Jonsson, Mellby, i Fjälkesta, Lund, B. O. Lindberg, Ö. Sönnarslöv.

Nya orglar. Örby församling har beslutat att ombygga sin orgel. Kontrakt har tecknats med Akerman & Lunds Nya Orgelfabriks A.-B. i Sundbyberg om leverans av ett orgelverk med 3 manualer och 35 stämmor, varav 5 stämmor komma att bilda en kororgel.

Nybro församling har beslutat uppdra åt samma firma att leverera ett orgelverk till församlingens under bygg-

nad varande kyrka. Orgeln kommer att innehålla 14 stämmor fördelade på 2 manualer och pedal.

Sammanträden hava hållits i Stockholm med Centralstyrelsen för Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförening, med Centralstyrelsen för Kyrkosångens Vänner och Centralrådet för Sveriges Kyrkosångsförbund. Utförliga referat från dessa sammanträden, skola inflyta i februari numret.

Passionsvesper, ny del av Evangelisk Tidegård, är under utgivande. Passionsvespern kan efter den 20 januari rekvideras från Diakonistyrelsens förlag till ett pris av 25 öre per exemplar.

Andra Heinrich Schütz-festen anordnas av nya Schütz-sällskapet i Flensburg den 27—28 februari 1932.

Kyrkokalender

för februari månad.

För veckans morgonböner:

Månd. 1 febr. Sv. psb. 248: 1, 2. 248: 3, 4. Psalt. 89: 2—7, 12—16. Matt. 24: 29—51.
Tisd. 2 febr. KYNDELSMASSA. Sv. psb. 426: 1, 2. 426: 3. Psalt. 116: 12—19. Matt. 25: 1—30.

Onsd. 3 febr. HENRIK SCHARTAU. Sv. psb. 129: 1, 2. 129: 3, 4. Psalt. 84. Matt. 25: 31—26: 16.

Torsd. 4 febr. ANSGAR. Sv. Psb. 226: 1, 2. 226: 7. Psalt. 91. Matt. 26: 17—46.

Fred. 5 febr. Sv. psb. 146: 1, 2. 146: 8, 9. Psalt. 86: 1—13. Matt. 26: 47—75.
Lörd. 6 febr. Sv. psb. 23: 1, 2. 23: 3. Psalt. 107: 1—9. Matt. 27: 1—26.

FASTLAGSSÖNDAGEN.

Högmässa: Psalmer: 86: 1. 518: 1—4. 94. 75: 18—20. 518: 6. 154. 76: 8. Allmän kyrkobön: Längre litanian med kollektalternativ 2. Hymn: Gud Fader, då han såg vår nöd. (D.) — Postludium: J. S. Bach: Fuga, h-moll (Ed. Peters IV.) eller Mendelssohn: Sonat, c-moll I.

Aftonsång: Psalmer: 125: 1—3. 518: 3—5. 72: 6. Postludium: J. S. Bach: O, Lamm Gottes unschuldig. (Ed. Peters V.)

Violett skrud.

För veckans morgonböner:

Månd. 8 febr. Sv. psb. 126: 1. 126: 7, 8. Psalt. 63: 2—9. Matt. 27: 27—56.
Tisd. 9 febr. Sv. psb. 190: 1, 2. 47: 7. Psalt. 18: 2—7, 50. Matt. 27: 57—28: 20.
Onsd. 10 febr. Sv. psb. 125: 1—2. 125: 3. Psalt. 19: 8—15. 1 Tess. 1: 1—2: 12.
Torsd. 11 febr. Sv. psb. 49: 1, 2. 49: 5. Psalt. 113: 1—8. 1 Tess. 2: 13—3: 13.
Fred. 12 febr. Sv. psb. 128: 4, 5. 189: 6. Psalt. 4. 1 Tess. 4: 1—18.
Lörd. 13 febr. Sv. psb. 46: 5, 46: 6. Psalt. 33: 1—12. 1 Tess. 5: 1—28.

1 SÖNDAGEN I FASTAN.

Högmässa: Psalmer: 294: 3. 127: 1—5. 21: 4. 210: 1—4. 518: 6. 154. 211: 5. Kortare litanian med kollektalternativ 1. Hymn: Gounod: Du tog på dig vår synd och brist. (vv. 1 o. 3, Elanders hymnbibliotek). Postludium: Hanff: Wår Gott nicht mit uns diese Zeit. (Choralvorspiele alter Meister.)

Aftonsång: Psalmer: 600: 1—3. 294: 3—6. 596: 6—8. Postludium: Pachelbel: Magnificatfuga, dorisk. (Hamburger o. Wöldike: Orgelmusik till Gudstjenestebrug n:r 31, Hansens förl.)

Violett skrud.

För veckans morgonböner:

Månd. 15 febr. Sv. psb. 127: 3. 127: 5. Psalt. 19: 2—7. 2 Tess. 1: 1—2: 12.
Tisd. 16 febr. Sv. psb. 25: 2. 25: 3. Psalt. 39: 5—14. 2 Tess. 2: 13—3: 18.
Onsd. 17 febr. Sv. psb. 77: 1. 77: 5, 6. Psalt. 119: 1—7. Gal. 1: 1—24.
Torsd. 18 febr. Sv. psb. 519: 1. 519: 5, 6. Psalt. 46. Gal. 2: 1—21.
Fred. 19 febr. Sv. psb. 76: 1, 2. 76: 8. Psalt. 51: 3—14. Gal. 3: 1—29.

Lörd. 20 febr. Sv. psb. 78: 5. 91: 7. Psalt. 96: 1—10. Gal. 4: 1—31.

För veckans passionspredikan: Text: 1 akten: 1, 2. Psalmer: 518: 4—7. 80: 2—5. 150.

BOTDAGEN.

Ottesång: Text: Ps. 102: 13—17. Psalmer: 208: 1—3. 386: 1—3.

Högmässa: Text: Jes. 2: 10—17. Psalmer: 182: 1, 2. 387: 3—8. 384: 6. 26: 1—3. 94. 154. 386: 3. Längre litanian med kollektalternativ 1. Hymn: Jeep: Min synd, o Gud. (D.) Postludium: Hanff: Erbarm dich mein, o Herre Gott (Choralvorspiele alter Meister).

Aftonsång: Text: 1 Petr. 1: 15—19. Psalmer: 636: 1—5. 86. 384: 11. Postludium: Pachelbel: Magnificatfuga, frygisk (Hamburger o. Wöldike: Orgelmusik till Gudstjenestebrug n:r 32).

Violett (eller svart) skrud.

För veckans morgonböner:

Månd. 22 febr. Sv. psb. 387: 1, 2. 387: 5, 6. Psalt. 145: 1—7. Gal. 5: 1—26.
Tisd. 23 febr. Sv. psb. 384: 6. 384: 11. Psalt. 71: 1—6. Gal. 6: 1—18.
Onsd. 24 febr. MATTIAS APOSTELN. Sv. psb. 636: 1, 2. 636: 5. Psalt. 119: 9—16. 1 Kor. 1: 1—31.
Torsd. 25 febr. Sv. psb. 387: 5, 6. 387: 7, 8. Psalt. 111. 1 Kor. 2: 1—3: 15.
Fred. 26 febr. Sv. psb. 386: 1, 2. 386: 3. Psalt. 102: 2, 3, 12—23. 1 Kor. 3: 16—4: 21.
Lörd. 27 febr. Sv. psb. 636: 3, 4. 636: 6, 7. Psalt. 105: 1—9. 1 Kor. 5: 1—6: 11.

För veckans passionspredikan: Text: 1 akten: 3, 4. Psalmer: 274: 3—5. 85: 2. 82: 3—5.

3 SÖNDAGEN I FASTAN.

Högmässa: Psalmer: 76: 1, 2. 216: 1—4. 190: 2. 208: 4, 5 (el. 80: 1—5). 94. 154. 77: 6. Kortare litanian med kollektalternativ 4. Hymn: Palestrina: Vi tillbedja dig. (D.) Postludium: J. S. Bach: Jesu, meine Freude (Ed. Peters V).

Aftonsång: Psalmer: 226: 1—4. 223: 8—12. 46: 8. Postludium: Brahms: O Welt, ich muss dich lassen (Choralvorspiele Häfte II, Simrock).
Violett skrud.

För veckans morgonböner:

Månd. 29 febr. Sv. psb. 90: 1, 2. 90: 3. Psalt. 145: 8—14. 1 Kor. 6: 12—7: 24.

(D. efter hymnen betyder att densamma finnes i den å Diakonistyrelsens förlag utgivna serien av hymner.)

M. J. & H. Lindegren

Orgelbyggare

Göteborg

Telefon 426 38. Postadress: Göteborg 7. Telefon 426 38

Tillverkning av Piporglar enligt tillförlitliga, länge beprövade system, anpassade efter vårt lands klimatiska förhållanden. Alla delar tillverkas omsorgsfullt och av bästa material. Egen tillverkning av pipor.

Våra orglar hava av herrar musikdirektörer och organister erhållit de högsta vitisor för såväl vacker intonation som exakt och behaglig funktion.

Renoveringar och omstämningar utföras omsorgsfullt.

LEDIGFÖRKLARADE KYRKOMUSIKERTJÄNSTER

A. Enbart kyrkliga tjänster.

Kantors-, klockare- och organistbefattningarna i Frillestads och Vällufs församlingar (adr. Påarp, Malmöhus län) sökas senast den 27 januari. Lön 1,000 kr. + arrende-avkastning c:a 900 kr. + dispositionsrätt över klockareboställena.

B. Förenade med folkskollärare-tjänst.

I Viby (adr. Mantorp, Östergötlands län) sökes senast 30 januari. Skolform B1. Lön 500 kr.

I Gunnarsbyn (adr. Råneå, Norrbottens län) sökes senast 3 februari. Skolform B1. Organistex. fordras. Kyrkosångarex. önskvärd. Lön 500 kr. Ersättn. för hyra o. ved 175 kr. pr rum och år.

I Finnekumla (adr. Tvärred, Älvsborgs län) sökes senast 9 febr. Skolform C1v. Lön 500 kr.

I Alskog (adr. Garda, Gotlands län) sökes senast 20 februari.

I Visingsö (adress Visingsö, Jönköpings län) sökes senast 20 febr. Skolform C 1. Lön 500 kr.

Herman Nordfors & Co. PIPORGELFABRIK I LIDKÖPING

Tel. Kontoret 145.

Tel. Bostaden 592.

Tillverkar piporglar efter nyaste konstruktioner. Moderniseringar, insättning av elektrisk bälgdrift och stämningar utföras omsorgsfullt. Finaste intyg från framstående musici. Dispositions- och kostnadsförslag på begäran omgående gratis.

26

nya nummer

utkommo i december 1931 i vår stora serie Hymner (på lösa blad) för kyrkokörerna. Hymnförteckningen upptager 1 jan. 1932 sammanlagt 176 nummer. Priserna äro 7 à 10 öre pr ex. Varje blad upptager i regel en hymn med text och musikarrangemang för blandad kör. Hymnerna äro tryckta med stor stil och kraftig notskrift. Fullständig förteckning sändes på begäran gratis och portofritt från

Svenska Kyrkans
Diakonistyrelsens Bokförlag

**BIBLAR GODA BAND
BILLIGA PRISER
PSALMBÖCKER**
DIAKONISTYRELSENS BOKFÖRLAG, STOCKHOLM.

ÅKERMAN & LUNDS

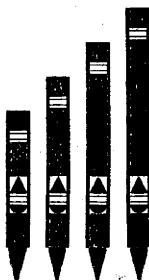
NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

KUNGL. HOVLEVERANTOR.

Tel. 26

SUNDBYBERG

Tel. 26

Tillverkning av Piporglar
för kyrkor, kapell och konsertsalar.

Om- och tillbyggnader,
reparationer, omstämningar och ren-
göringar av gamla orgelverk, samt
inmontering av elektriska blåsverk
utföras.

*Uteslutande svenskt material och
arbete.*

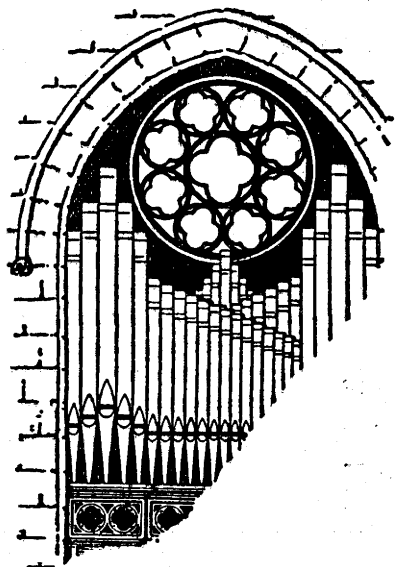
F. n. hava vi beställning å orgelverk till:

Örby kyrka, med kororgel .. 3 man. 35 reg.

Kusmarks kyrka.. .. . 2 .. 23 ..

Åby kyrka.. .. . 2 .. 15 ..

Nybro kyrka.. .. . 2 .. 14 ..

Orglar

efter klassiska mönster-
dispositioner med an-
vändande av alla mo-
derna spelhjälpmedel.

★

*Gediget kvalitetsarbete av
modernt konsthantverk.*

★

A. MÅRTENSSONS ORGELFABRIK A.-B.

TELEF.: 1119.

LUND

TELEF.: 1119.